

Optimálne návrhy experimentov odolné voči trendu

Samuel Rosa

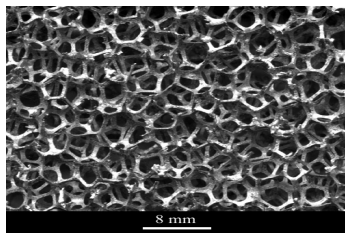
vedúci dipl. práce: Radoslav Harman

Fakulta matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského, Bratislava

20. 1. 2014

- Úvod
- Model
- Navrhovanie experimentov
- Optimalita
- Výsledky
- Dôsledky, použitie

- Experiment - merania za rôznych podmienok
- Návrhy experimentov - aké merania zvoliť, aby bol výsledok čo 'najlepší'
- Cieľom je minimalizovať chybu výsledku, resp. maximalizovať informáciu získanú z experimentu
- Časový trend ako rušivý prvok - skúmaný už v Cox (1952)
- Atkinson, Donev (1996) - voľba návrhov odolných voči trendu pomocou kritérií optimality
- V tejto práci - teória približných návrhov (pozri napr. Pukelsheim (2006))

Obr.: Penový hliník.

- Výskumníci sa snažia vyvinúť súčiastku z penového hliníku odolnejšiu voči tlaku
- 1. Pôvodná súčiastka, 2. Pridaný horčík, 3. Pridaný kremík
- Testovacie zariadenie (mechanický tlak na súčiastku); postupne 150 súčiastok
- Výsledok merania: miera deformácie
- Časový trend - opotrebovanie, zahrievanie zariadenia
- (O koľko) sú nové súčiastky odolnejšie?

$$Y_i = \tau_{t(i)} + \theta_1 h_1(u(i)) + \dots + \theta_d h_d(u(i)) + \varepsilon_i, \quad i = 1, \dots, N \quad (1)$$

- Y_i - výsledok merania
- $u(i) \in \{1, \dots, n\}$ - čas, v ktorom sa vykoná i -te meranie
- $t(i) \in \{1, \dots, v\}$ - ošetrenie zvolené pre i -te meranie
- $\tau_{t(i)}$ - vplyv ošetrenia $t(i)$
- $\theta_1, \dots, \theta_d$ - rušivé parametre časového trendu
- $h_1, \dots, h_d: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ - regresné funkcie časového trendu
- ε_i - náhodná chyba, $E(\varepsilon_i) = 0$, $\text{Var}(\varepsilon_i) = \sigma^2$, chyby sú nekorelované
- prvé ošetrenie - kontrolné; **cieľ experimentu** - odhadnúť kontrasty $\tau_2 - \tau_1, \dots, \tau_v - \tau_1$

- *Približný návrh* (approximate design) je zobrazenie ξ z $\{1, \dots, v\} \times \{1, \dots, n\}$ do $[0, 1]$, také, že $\sum_{t,u} \xi(t, u) = 1$.
- $\xi(t, u)$: relatívne množstvo meraní, ktoré treba vykonať za daných podmienok

Návrhy experimentov

- *Približný návrh* (approximate design) je zobrazenie ξ z $\{1, \dots, v\} \times \{1, \dots, n\}$ do $[0, 1]$, také, že $\sum_{t,u} \xi(t, u) = 1$.
- $\xi(t, u)$: relatívne množstvo meraní, ktoré treba vykonať za daných podmienok
- Ak $n \sum_t \xi(t, u) = 1$ pre všetky u a $n\xi(t, u) \in \{0, 1\}$ pre všetky u a t , tak ξ udáva *presný návrh* (exact design): v každom čase u volíme práve jedno ošetrenie t .
- Príklad približného návrh, ktorý udáva presný:

$t \backslash u$	1	2	3	4	5
1	1/5	0	0	0	0
2	0	0	0	1/5	0
3	0	1/5	1/5	0	1/5

- $\beta = (\tau_1, \dots, \tau_v, \theta_1, \dots, \theta_d)^T$ - parametre modelu
- Model (1) vyjadríme ako $Y_i = \mathbf{f}^T(t(i), u(i))\beta + \varepsilon_i$
- $\mathbf{f}(t, u) = (\mathbf{e}_t^T, h_1(u), \dots, h_d(u))^T$; $\mathbf{e}_t$ je t -ty štandardný jednotkový vektor dĺžky v
- $\mathbf{A}^T\beta = (\tau_2 - \tau_1, \dots, \tau_v - \tau_1)^T$ - systém parametrov, ktorý chceme odhadnúť

- $\beta = (\tau_1, \dots, \tau_v, \theta_1, \dots, \theta_d)^T$ - parametre modelu
- Model (1) vyjadríme ako $Y_i = \mathbf{f}^T(t(i), u(i))\beta + \varepsilon_i$
- $\mathbf{f}(t, u) = (\mathbf{e}_t^T, h_1(u), \dots, h_d(u))^T$; $\mathbf{e}_t$ je t -ty štandardný jednotkový vektor dĺžky v
- $\mathbf{A}^T\beta = (\tau_2 - \tau_1, \dots, \tau_v - \tau_1)^T$ - systém parametrov, ktorý chceme odhadnúť
- *Informačná matica* pre systém $\mathbf{A}^T\beta$:

$$\mathbf{N}_{\mathbf{A}}(\xi) = (\mathbf{A}^T [\sum_{t,u} \xi(t, u) \mathbf{f}(t, u) \mathbf{f}^T(t, u)]^{-1} \mathbf{A})^{-1},$$

keď je $\mathbf{A}^T\beta$ odhadnuteľný.

- pre náš systém parametrov je $\mathbf{N}_{\mathbf{A}}(\xi)$ $v - 1 \times v - 1$ matica

Optimalita

- ϕ -optimálny ξ^* : maximalizuje $\max_{\xi} \phi(\mathbf{N}_{\mathbf{A}}(\xi))$
- ϕ_p -optimalita: $\lambda_1 \leq \dots \leq \lambda_{v-1}$ sú vlastné hodnoty $\mathbf{N}_{\mathbf{A}}(\xi)$, potom

$$\phi_p(\mathbf{N}_{\mathbf{A}}(\xi)) = \begin{cases} \left(\frac{1}{v-1} \sum_{j=1}^{v-1} \lambda_j^p \right)^{1/p}, & p \in (-\infty, 0) \\ \left(\prod_{j=1}^{v-1} \lambda_j \right)^{1/(v-1)}, & p = 0 \\ \lambda_1, & p = -\infty \end{cases}$$

- ϕ -optimálny ξ^* : maximalizuje $\max_{\xi} \phi(\mathbf{N}_{\mathbf{A}}(\xi))$
- ϕ_p -optimalita: $\lambda_1 \leq \dots \leq \lambda_{v-1}$ sú vlastné hodnoty $\mathbf{N}_{\mathbf{A}}(\xi)$, potom

$$\phi_p(\mathbf{N}_{\mathbf{A}}(\xi)) = \begin{cases} \left(\frac{1}{v-1} \sum_{j=1}^{v-1} \lambda_j^p \right)^{1/p}, & p \in (-\infty, 0) \\ \left(\prod_{j=1}^{v-1} \lambda_j \right)^{1/(v-1)}, & p = 0 \\ \lambda_1, & p = -\infty \end{cases}$$

- D-optimalita: $p = 0$, maximalizuje determinant informačnej matice, minimalizuje objem elipsoidu spoľahlivosti
- A-optimalita: $p = -1$, maximalizuje harmonický priemer vlastných hodnôt informačnej matice
- E-optimalita: $p = -\infty$, maximalizuje najmenšiu vlastnú hodnotu informačnej matice.

Veta 1

Nech $p \in [-\infty, 0]$. Ak $p > -\infty$, nech γ je riešenie rovnice

$$(v - 2)\gamma^{1-p} + 2\gamma - 1 = 0 \quad (2)$$

na intervale $(0, 1)$. Ak $p = -\infty$, položme $\gamma = 1/2$. Nech ξ^* je ľubovoľný približný návrh spĺňajúci

$$\xi^*(1, u) = \gamma \sum_t \xi^*(t, u) \text{ a } \xi^*(2, u) = \dots = \xi^*(v, u)$$

pre $u = 1, \dots, n$.

Potom ξ^* je ϕ_p -optimálny návrh pre odhad $\tau_2 - \tau_1, \dots, \tau_v - \tau_1$.

Veta 1

Nech $p \in [-\infty, 0]$. Ak $p > -\infty$, nech γ je riešenie rovnice

$$(v - 2)\gamma^{1-p} + 2\gamma - 1 = 0 \quad (2)$$

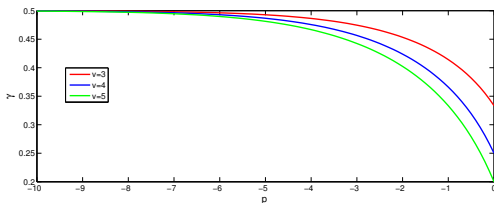
na intervale $(0, 1)$. Ak $p = -\infty$, položme $\gamma = 1/2$. Nech ξ^* je ľubovoľný približný návrh spĺňajúci

$$\xi^*(1, u) = \gamma \sum_t \xi^*(t, u) \text{ a } \xi^*(2, u) = \dots = \xi^*(v, u)$$

pre $u = 1, \dots, n$.

Potom ξ^* je ϕ_p -optimálny návrh pre odhad $\tau_2 - \tau_1, \dots, \tau_v - \tau_1$.

- γ - pomer počtu meraní s kontrolným ošetrením ku celkovému počtu meraní
- dostávame nekonečne veľa ϕ_p -optimálnych návrhov ξ^* pre ľubovoľné $p \in [-\infty, 0]$
- ξ^* nezávisí na stupni d časového trendu, na voľbe $h_1, \dots, h_d$, ani na voľbe $u(1), \dots, u(N)$

Obr.: Závislosť γ na p

- s klesajúcim p (od 0 postupne k $-\infty$) čoraz väčšia váha pre kontrolné ošetrenie
- D-opt. ($p = 0$): $\gamma = 1/v$ - merania rovnomerne rozdelené medzi ošetrenia
- A-opt. ($p = -1$): $\gamma = \frac{\sqrt{v-1}-1}{v-2}$ - medzi D-opt. a E-opt.
- E-opt. ($p = -\infty$): $\gamma = 1/2$ - až polovica meraní je s prvým (kontrolným) ošetrením

- Optimálna kritériálna hodnota $\phi_p(\xi^*)$ pre $p \in (-\infty, 0)$:

$$\phi_p(\xi^*) = \frac{1 - \gamma_p}{v - 1} \left(1 - \frac{1 - \gamma_p^p}{v - 1} \right)^{1/p},$$

kde γ_p je riešením rovnice (2).

- D-opt.: $\phi_0(\xi^*) = v^{-v/(v-1)}$
- A-opt.: $\phi_{-1}(\xi^*) = \left(\frac{\sqrt{v-1}-1}{v-2} \right)^2$
- E-opt.: $\phi_{-\infty}(\xi^*) = (4(v-1))^{-1}$
- Nezávisia na voľbe regresorov časového trendu $h_1, \dots, h_d$.
- Kritériálne hodnoty presných návrhov nemôžu presiahnuť tieto optimálne hodnoty.

- *efektívnosť návrhu*: $\text{eff}_\phi(\xi) = \frac{\phi(\xi)}{\phi(\xi^*)}$
- rýchle vypočítanie efektívnosti presných návrhov
- možnosť prijať dostatočne kvaliný presný návrh
- Tabuľka efektívností presných návrhov pre model s kubickým časovým trendom, kde $N = n = 18$:

ξ	$\text{eff}_D(\xi)$	$\text{eff}_A(\xi)$	$\text{eff}_E(\xi)$
231131232232131132	0.9992	0.9703	0.8875
123311221133112231	0.9613	0.9955	0.9870
213111223123111312	0.8951	0.9508	0.9876

- *efektívnosť návrhu*: $\text{eff}_\phi(\xi) = \frac{\phi(\xi)}{\phi(\xi^*)}$
- rýchle vypočítanie efektívnosti presných návrhov
- možnosť prijať dostatočne kvaliný presný návrh
- Tabuľka efektívností presných návrhov pre model s kubickým časovým trendom, kde $N = n = 18$:

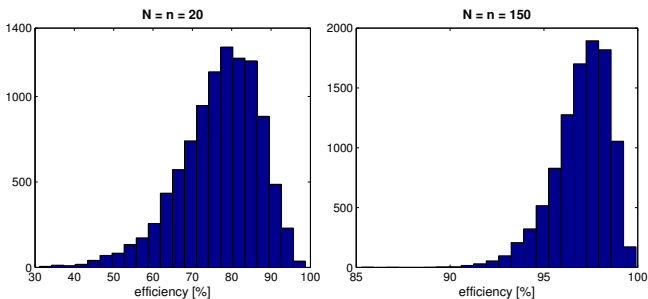
ξ	$\text{eff}_D(\xi)$	$\text{eff}_A(\xi)$	$\text{eff}_E(\xi)$
231131232232131132	0.9992	0.9703	0.8875
123311221133112231	0.9613	0.9955	0.9870
213111223123111312	0.8951	0.9508	0.9876

- Druhý návrh má vysokú efektívnosť pri všetkých troch kritériách, je **ROBUSTný** voči voľbe kritérií.

Pomocou Vety 1: rýchle generovanie presných návrhov, ktoré dávajú prvému ošetreniu váhu (približne) γ_p a ostatným rovnomerne rozloženú váhu.

- majú tendenciu mať vysokú efektívnosť
- náhodnosť je výhodná: model nemusí platiť presne

Histogramy efektívností pre model s kubickým trendom:

Literatúra

- [1] Atkinson, A.C., Donev, A.N. (1996): *Experimental design optimally balanced for trend*, Technometrics 38(4), pp. 333-341
- [2] Cox, D.R. (1951): *Some systematic experimental designs*, Biometrika 38(3/4), pp. 312-323
- [3] Pukelsheim F. (2006): *Optimal Design of Experiments*, SIAM

Ďakujem za pozornosť.